

Širne poljane Prikarpatja, temna Bukovina med rudečo Galicijo, Polesjem in Volinjem, sibirjska brda, podonavska globel in srbsko gorovje, sivi Kras in snežni Tirol, kaj veste vi o našem jadu, ko imate dovolj svojega?

Ali na vas, na vas mislijo srca naših mater in ženâ, in ko izgovarjajo njih usta vaša imena, se ne spomni nikdo narodov, ki žive ali so živeli tam, nikdo na raznobarvno konfiguracijo teh dežel v atlantu, nikdo na vaša polja, gozde, gore in modro nebo. Le na ona polja mislimo in brda, kjer padajo naši sinovi, očetje, bratje, prijatelji; kjer môči lastno in tujo grudo kri našega roda.

Srce, lobanja in drob njihov se bodo izpremenili v prah zemlje in gruda bo namočena, oplojena.

Onim pa, ki bodo ostali, bo zazvenelo z mogočnim bronom vprašanje:

„O bratje, bratje — kako je v vas?
Soli vaše njive zorane?“

Mi vsi, ves narod se bo vprašal.

Predno pojdemo na delo, mi vsi, kar nas je oračev narodove njive in kovačev njegove bodočnosti, bomo pobožno sklonili glave in se spomnili onih, ki so bili med nami in jih sedaj ni več.

Pred dnevi je padel Fran Valenčič. Pred njim in za njim drugi. Vsa njihova moč preidi na nas, da bomo silni v delu in v osveti, ko pride naš dan!

Književna poročila

Dr. Fr. Detela, Svetloba in senca. Povest. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. Slovenskih večernic 70. zvezek. 1916.

Za „Trojko“ je zdaj položila Mohorjeva družba pred narod to Detelovo povest. Iskreno me veseli, da morem prav jaz in na tem mestu, kjer sem o priliki ocene „Trojke“ rekel, da tisti spis za inteligenco ni več, za ljudstvo pa še ni, oziroma sploh nikdar prav ne bo, — da morem prav jaz, ki sem bil obžaloval, da ni gospod pisatelj svojega najbolj znanega dela za preproste poslušalce vsaj „prilagodil“, — to novo povest pozdraviti kot pravo hrano za Mohorjane. In edino s tega stališča o povesti tudi govorim; zakaj na izobraženca se niti ne obrača in je z „umetniškega vidika“ takorekoč brez vsakih pretenzij. A čeprav zna kak Finžgar v svojih „ljudskih povestih“ večinoma zadovoljiti oba dela, je nam po „Trojki“ le toliko ljubše, da Detela tu tega niti ne poskuša. In tako je gotovo dosegel svoj namen: narod se bo ob ti knjigi zabaval in — blažil. Dogodki se razvijajo lepo naravno in po vrsti, vse je dobro utemeljeno, in vse osebe so pravi živi ljudje, — cel „mikrokosmos“ skrite slovenske vasice skozi skoro tri rodove je razgrnjen

tako resnično pred nas, da je človeku, kakor bi bil sam zopet živel nekaj časa tam zunaj. Sicer že res, da je tuintam tudi malo — sence: včasih se ti ljudje le malo preveč „gosposki“ vedejo in govore, a za te pegice bogato odškodujejo tista naravno pristrčna mesta in ljubeznivi humor, ki jih je toliko. In naj si mi nikar in na nikako stran ne zameri, nego šteje res za iskren izraz zadovoljnosti, če še omenim, da tercijalstvo — z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva in brez dovoljenja — morda še nikdar pri nas ni bilo tako mojstrsko naslikano, kakor ga je pisatelj pokazal na dlani; tercijalstvo in njegov pogubni vpliv (življenje in smrt „uboge, prestrašene deklice“ Anke). In vendar je tudi Mana v srcu tako naravno dobra ženska, da se niti ne more reči, kakor bi bilo „pobijanje“ tercijalstva v knjigi eno — tendenc. In prav v tem tiči omenjeno mojstrstvo.

Da, ljubo je človeku pri srcu, ko odloži to knjigo. In čisto nič mi ni po tem, da bi brskal po hibah, — preveč hvaležen sem pisatelju v svojem, in če smem, v imenu naroda. Narod, ki bo prejel to knjigo in ki jo je — dal. Zakaj kdor se ni učil od naroda samega, take tudi napisati ne bo znal. In tudi inteligentu, ki mu je hodila mladost po takih krajih, — še vedno nas je večina teh, — in ki rad „nazaj hodi“, bi to delce pristrčno priporočil.

Da me ne bo vest pekla, naj pa vseeno h koncu omenim, da pisatelj „na novo uvaja“ nekatere oblike, ki jih narod res rabi, a ki se nam jih je uho že davno odvadilo. Čemu se je pripeljal „en“ agent zavarovalnega društva? (str. 173). Vem, da pisatelj tega ni hotel, a skoro bi bilo videti, da takim društvom ni posebno naklonjen, toda kot „narodni učitelj“ bi ne smel izliti dobre kapljice z muho vred. — In potem je še nekaj takih „enov“. Pa tudi preveč osebnih zaimkov: „Če bi ne bila ti moja sorodnica, bi te jaz takoj tožil“. itd. Ako bi že kdo hotel kaj „nazaj uvajati“, bi bile še prej na mestu določne členice, ki jih včasih res stvarno manjka.

I. P.-k. = Dr. Fre

Slovenska čitanka za državne obrtne šole. Sestavil Henrik Podkrajšek, c. kr. profesor. S 45 slikami. V c. kr. zalogi šolskih knjig na Dunaju. 1915. V. 80. 332 str. Cena vez. knjigi 3 K 40 v.

Prof. Podkrajšek je mnogostransko delaven obrtnošolski pisatelj. Izdal je učne knjige za zemljepis, za obrtno računstvo, za obrtno knjigovodstvo z naukom o menicali in zdaj je še sestavil obsežno slovensko čitanko. Po načinu starejših nemških čitank je snov razdelil po skupinah. Na prvem mestu so „Blažilni, poučni in zabavni spisi“, njim slede sestavki o narodnem gospodarstvu, zdravstvu, zemljepisu, zgodovini, prirodi, obrtu in umetnosti ter iz državožnanstva; zaključuje jih serija sedmih življenjepisov, med katerimi je Pirnatova skica o Valvasorju napisana z govorniškimi zapisi, o Petru Majdiču, ustanovitelju znane mlinarske veleindustrije, pa je za naše razmere najbolj umestna. Da so zašli nekateri sestavki v neprave „predalčke“, je skoro naravno. Tako so v oddelku za zemljepis Stritarjeva „Slovenska Lizbona“, odlomek iz Aškerčevega Zlatoroga, Resmanova „Planinska“; med zgodovino čitamo razen drugih staromodnih spisov tudi zgodnico o Rudolfu Habsburškem in pekovki, Aškerčevo balado o obleganem Dunaju, Ant. Zupančiča „Sin in mati“ ter — Cesarsko pesem. Gregorčičevo „Odlikovanje“ je dobilo svoje mesto med — državožnanstvom! Med leposlovnimi sestavki prevladuje didaktična smer; tu so spet našli varno zavetje iz boljših novejših čitank izločeni razni pregovori, zlate resnice, misli, aforizmi Pavline Pajkove in podobna dolgočasnost. Cankarjeva črtica „Mater je zatajil“ je skoro edina častna izjema, kjer učenec lahko občuduje lepoto naše moderne proze. Prešernov „Memento mori“ je dobil naslov